

Vecsernyés Ildikó*

HELSINKI EGYETEMI HALLGATÓK GONDOLATAI A MAGYAR NYELVRŐL

A Helsinki Egyetem Finnugor Tanszékén – amely az egyetemi reform nyomán épp az elkövetkező hónapokban olvad össze másokkal egy óriástan-székké – jelenleg öt BA-képzés folyik: általános finnugor nyelvészet, magyar nyelv és kultúra (unkarin kielen ja kulttuurin linja), általános balti-finn nyelvészet, észt nyelv és kultúra, valamint számi-(lapp-) kutatás. A számikutatás kivételével mindegyik képzés ugyanilyen elnevezéssel folytatódik az MA-képzés szintjén is.

A tanszéken jelenleg három főállású tanár oktatja a magyar nyelvet és kultúrát: Kovács Magdolna, Gerevich-Kopteff Éva és jómagam. A tanszék magyar oktatói közül Kovács Magdolna magyar nyelvészeti és szociolingvisztikai kutatásokat folytat (magyar és finn diaszpóra), Gerevich-Kopteff Éva magyar irodalmi és fordításelméleti publikációs tevékenysége mellett magyar tankönyvet is megjelentetett, én pedig főként magyar tananyagok írásával, illetve szótárkészítéssel foglalkozom.

A magyaroktatás története tanszékünkön dióhéjban

A Helsinki Egyetemen August Ahlqvist és Oskar Blomstedt már az 1860-as években megteremtette a magyaroktatás és -kutatás alapjait. 1881–1909 között Antti Jalava dolgozott itt rendkívüli magyar lektorként, majd Yrjö Wichmann professzor tartott magyar nyelvészeti és irodalmi előadásokat. Az első állandó magyar lektori állást 1925-ben szervezték, melyet Weöres Gyula töltött be 1942-ig. Őt Fazekas Jenő, Viljo Tervonen, majd Garam Lajos követte. A Magyar Intézet 1928-ban alakult; könyvtárunk magyar könyvgyűjteményének alapját a magyar állam ajándéka képezte.

Magyar nyelvet és kultúrát mellékszakként 1985, főszakként pedig 1990 óta lehet tanulni. A magyar nyelv és kultúra szakot 1999-ben a finnugor nyelvészet alá rendelték bürokratikus okokból, ennek ellenére a szakot továbbra is el lehet végezni főszakként, sőt doktorálni is lehet magyarból.

* Vecsernyés Ildikó, magyar lektor, Helsinki Egyetem, vecserny@mappi.helsinki.fi

Évfolyamok Finnországban gyakorlatilag nem léteznek, és a diákok (a főszakosokat kivéve, akik azonnal megkezdik a magyartanulást) magyar nyelvi tanulmányaikat más tanulmányaik mellett szinte bármikor megkezdhetik. Az idén négy magyar főszakos, és tizenegy más (zömében tanszékünkön más főszakot végző) diák kezdte meg tanulmányait. Ők 18–36 évesek. Az első tanévben a nyelvi órák száma magas, heti 8 magyar nyelvóra, így a diákoknak már egyévi tanulás után is lehetőségük nyílik intenzív nyelvtanfolyamokra, nyári egyetemre pályázni Magyarországra. A második évben az órák egy része már gyakorlatilag finn közvetítőnyelv nélkül is tartható. Diákjaink nemcsak a mi tanszékünkéről, hanem más tanszékekről, sőt karról is érkeznek.

A finn hallgatók gondolatai a magyar nyelvről

Amikor a finn diákok bekerülnek az egyetemre, legalább három nyelvet már régóta tanulnak, és jól tudnak. Az általános iskola 3. osztályában kezdik az angolt, negyedikben sokan egy szabadon választható nyelvet, s ötödikben jön az ország második hivatalos nyelve, a kötelező svéd. Az sem ritka, hogy ezek mellett még egy-két más nyelvet is jól beszélnek már. Vajon, miért kezdi el minden évben több mint egytucat diák intenzíven, félévente 10 kreditnyi, azaz körülbelül 270 órányi munkával éppen a magyar nyelvet tanulni? Milyen elképzelésük van a nyelvről, mielőtt valóban megismerkednek vele?

Ezekről a kérdésekről kérésemre rövid fogalmazásokat írtak diákjaim. (Az idén nálunk tanuló hallgatók körülbelül fele, 17 hallgató ír a magyar nyelvhez való viszonyáról. A korábbi években a Balassi Intézet által küldött kérdőívek alapján mértük fel a diákok nyelvválasztásának okait, így valamelyest az elmúlt évek tapasztalataira is tudok hivatkozni jelen cikkemben. Helyenként idézem diákjaim szavait, ilyenkor az idézetek után zárójelben a hallgatók monogramja található.)

Az alábbiakban néhány gondolat arról, hogyan indokolják meg nyelvválasztásukat tanulmányaikat idén szeptember elején kezdő diákjaim.

A magyart főszakként tanulók fele az idén is, a korábbi években is azért kezdte tanulni a nyelvet, mert magyar ismerősei vannak, vagy tetszik neki az ország, vagy Budapest (két hallgató esetében a magyar rockzene):

„Több okból kezdtem magyarul tanulni. Valamiféle kapcsolatom egész életemben volt Magyarországgal. Egy jó barátom a gyermekkorát töltötte Budapesten, apám az évek során sokszor járt munkáügyben Magyarországon, és onnan cipelte nekünk a pálinkát, kávé, kolbászt és piros aranyat, úgy, hogy tele lett velük a szekrény. Amikor először jártam Magyarországon tavaly tavasszal, megállapítottam, hogy nagyon érdekes ország, ahol nem mindig lehet boldogulni magyartudás nélkül...” (N. M.).

Néhányan említik, hogy Magyarországon járva „bosszantónak” tartották, hogy először hallanak olyan nyelvet, amelyből egy szót sem értenek; ugyanakkor van, akinek éppen ez keltette fel az érdeklődését a magyar nyelv iránt.

A Finnugor Tanszéken más fõszakot tanulók nagy része egy távolabbi rokon nyelvet is akart tanulni; õk úgy gondolták, finntudásuk és észr nyelvi tanulmányaik sokat segítenek majd a magyartanulásban. Ők meglepõ módon a tanulmányok megkezdése óta „két táborra szakadtak”; egy részük szerint más finnugor nyelvek ismerete nagyon megkönnyíti a magyartanulást, a másik „tábor” szerint a magyar nyelv a vártnál sokkal másabb, „indoeurópaibb” névelõivel és létigehasználati szabályaival.

Egy harmadik, lényegesebb kisebb csoport vagy a nyelv egzotikussága miatt kezdte a tanulást, vagy hasznosnak tartja, hogy tud egy „ritkább” nyelvet, amely esetleg segítheti majd a munkahelytalálásban:

„Büszke vagyok arra, hogy azt mondhatom az embereknek, hogy tudok egy olyan egzotikus nyelven, mint a magyar” (P. P.).

A válaszolók közül jónéhányan úgy tartják, a magyarországi utazásuk alkalmával elõször hallott magyar nyelv hangzása ismeretlenül is ismerõs volt, elõször finnek hitték:

„Jártam néhányszor Magyarországon, és minden alkalommal megessett egyszer-egyszer, hogy megálltam ballgatózni, finnül vagy magyarul beszélnek-e a járõkelõk az utcán” (M. J.).

A magyar nyelv tanulásával kapcsolatban a kezdõk közül sokan megjegyzik, hogy idõ kell, míg az eddig tanult indoeurópai nyelvek logikáját úgymond elfelejtik, és a finn vagy más finnugor nyelvekkel párhuzamba állítva próbálnak meg magyar mondatokat megfogalmazni. Közülük többeknek ez még nehézséget okoz, míg mások már „átálltak” arra, hogy az igéket és névszõkat ragozzák, és figyeljenek a magánhangzó-harmóniára:

„Véleményem szerint még indoerópai „csapdában” vagyok, vagyis elõfordul, hogy azon gondolkodom a fordítandó szöveggel kapcsolatban, hogyan mondanám ezeket a dolgokat svédül” (M. J.);

„A magyar névszõragozás olyan közel áll a finnhez, hogy egyenesen élvezet megtanulni...” (P. T.).

A fekete bárány egyértelmûen a tárgyias ragozás meglete, errõl többen is írnak:

„A batározott és batározatlan ragozás elkülönítése egy finn anyanyelvû számára meglehetősen szokatlannak tûnik” – írja például H. S.

Kiemelik, hogy ez szinte az egyetlen jelenség, amelyrõl eddigi nyelvi tanulmányaik során még nem hallottak, ezért ezt találják a legnehezebb nyelvtani anyagnak. Némelyek szerint vígasztaló, hogy nem csak a finn nyelv „boldogítja” tanulóit bonyolult ragozási táblázatokkal. „Viszonylag világosan a kiejtést tükrözõ” (idézet egy hallgatõtól) írásmódunk természetszerûleg dicséretet kap.

A több (két-három) éve tanulók írásaikban már egyértelmûen a finn és a magyar nyelv hasonlóságára, a könnyebb tanulhatóságra helyezik a hangsúlyt. Ők már elsá-

jávitották a nehezebb ragozásokat, ezért egyedül az igekötők okozta nehézségeket emelik ki. Dicséretet kapnak a képzők, amelyek a finn nyelvhez hasonlóan megkönnyítik új szavak megértését és memorizálását. Ez az idézet egy egy éve tanuló hallgatótól származik, aki már magyarul írt a témáról:

„Egy finnnek könnyű megérteni a magyar nyelv rendszerét. Például a képzők hasonlóan működnek, mint a finn nyelvben, és segítenek szavakat emlékszeni és kitalálni”.¹

Annak ellenére, hogy a diákok a tanulás nehézségeiről is írnak, szembetűnő, hogy a válaszadók közül egyetlen tanuló írja csak konkrétan, hogy a magyar nyelv nehéz. A nehézségekről írva többen ilyen és ezekhez hasonló mondatokkal folytatják: „mégis szeretem a nyelvet”, „a magyar igazán sajátos nyelv”, „sok dolgot mégis könnyebben jegyzek meg, mint más nyelveknél”, „nem mondanám, hogy (...) nehezebb más nyelveknél”. Egy diák még arra is felhívja a figyelmet, hogy milyen jó, hogy nincsenek nyelvtani nemeink.

A nyelv hangzására – azon túl, hogy a finnre emlékeztet – néhányan részletesebben kitérnek. A magyar nyelv hangzását kivétel nélkül mindenki, aki ír róla, szépnek vagy legalábbis viccesnek tartja. Van, aki szerint nagyon érdekes a nyelv hangzása, és izgalmas dolog akár finn szöveget is „magyarosan” olvasni; van, aki szerint nincs mókásabb, mint a csak ő-t vagy ü-t tartalmazó szavak, mint például az általuk hihetetlenül nevetségesnek tartott *csütörtök* szó. A mókás szavak listájára kerül még a finn ’vödör’ szóra emlékeztető *ember* és a *repülő*, amely a finn ’úszóhártya’ szóra hasonlít. A legérdekesebbek mégis a következő sorok, amelyeket egy kezdő diák írt:

„A magyar nyelvben szerintem nagyon szép a szavak sokfélesége és a kiejtésben különösképpen a szibilánsok és a hosszú magánhangzók; a magyar nyelv műveltnek és ünnepélyesnek hangzik.” (H. K.)

Ezekkel a sorokkal érdemes is zárni. Remélem, hallgatóink legalább ilyen lelkesen nyilatkoznak nyelvünkről és a magyartanulásról az elkövetkező években is.

¹ A szöveget javítás és monogram nélkül idéztem.